

ZAPISNIK

sa 28. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 17. decembra 2018. godine

Sjednica je počela u 16 sati i 10 minuta.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sljedeći članovi Odbora: dr Suad Numanović, mr Mihailo Anđušić, Momčilo Martinović, Mirsad Murić i dr Nedžad Drešević.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi Odbora dr Budimir Aleksić i dr Ljiljana Đurašković.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali Bojan Paunović, v.d. generalnog direktora Direktorata za budžet u Ministarstvu finansija i Aleksandra Tošković, samostalna savjetnica u Direktoratu za budžet u Ministarstvu finansija.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Ivan Krkeljić, generalni sekretar institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Valon Dasharami, sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Muhamed Gjokaj, predsjednik Savjeta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Čedomir Mitrović, direktor Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Elmir Kurtagić, v.d. direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Izedina Adžović Škrijelj i Luka Dumović, samostalni savjetnici u Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, dr Momčilo Vuksanović, predsjednik Srpskog nacionalnog savjeta, Faik Nika, predsjednik Nacionalnog savjeta Albanaca u Crnoj Gori, Isen Gaši, predsjednik Romskog savjeta, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća i Mirsad Džudžević, predsjednik Bošnjačkog savjeta.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

*****

Za sjednicu je utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

- Usvajanje Zapisnika sa 25. sjednice Odbora, održane 19. novembra 2018. godine -

1. PREDLOG ZAKONA O BUDŽETU CRNE GORE ZA 2019. GODINU, sa predlogom da se razmotre sledeće budžetske potrošačke jedinice (zainteresovano radno tijelo):

- (1) **Zaštitnik ljudskih prava i sloboda** – član 53 stav 3 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Službeni list CG“, br. 42/11 i 32/14), u okviru Programa Zaštita ljudskih prava i sloboda (str. 206 - 50201),
- (2) **Ministarstvo za ljudska i manjinska prava** u okviru Programa: Administracija, Ostvarivanje ljudskih prava, Ostvarivanje rodne ravnopravnosti, Unapređenje položaja RE populacije, Vjerske zajednice, Evropske integracije i ostvarivanje manjinskih prava, Odjeljenje za evropske integracije, programiranje i implementaciju EU fondova (str. 172, 173 i 174- 41401),
- (3) **Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama** u okviru Programa Administracija (str. 216- 51001),
- (4) **Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava** u okviru Programa Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava (str. 175 i 176 - 41402),

- (5) **Centar za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore** u okviru programa Administracija (str. 177 - 41405), i
- (6) **Nacionalni savjeti** (str. 178- 41406);

2. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U NOVEMBRU 2018. GODINE:

- (1) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Regionalnoj konferenciji „Tolerantna i inkluzivna društva na Zapadnom Balkanu“, održanoj u Podgorici 14. i 15. novembra 2018. godine;
- (2) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa predsjednikom Svjetskog kongresa Ukrajinaca Eugenom Čolijem, održanog u Podgorici 19. novembra 2018. godine;
- (3) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihaila Anđušića na Konferenciji „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici 20. novembra 2018. godine;
- (4) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa konsultantkinjom UNICEF-a Brankom Pavlović, održanog u Podgorici 23. novembra 2018. godine;
- (5) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Konferenciji “Izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru”, održanoj u Podgorici 23. novembra 2018. godine i

3. TEKUĆA PITANJA.

****

Zapisnik sa 25. sjednice Odbora, održane 19. novembra 2018. godine usvojen je jednoglasno, bez primjedbi.

****

PRVA TAČKA- PREDLOG ZAKONA O BUDŽETU CRNE GORE ZA 2019. GODINU sa predlogom da se razmotre sledeće budžetske potrošačke jedinice (zainteresovano radno tijelo):

- (1) **Zaštitnik ljudskih prava i sloboda – član 53 stav 3 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Službeni list CG“, br. 42/11 i 32/14), u okviru Programa Zaštita ljudskih prava i sloboda (str. 206 - 50201),**
- (2) **Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u okviru Programa: Administracija, Ostvarivanje ljudskih prava, Ostvarivanje rodne ravnopravnosti, Unapređenje položaja RE populacije, Vjerske zajednice, Evropske integracije i ostvarivanje manjinskih prava, Odjeljenje za evropske integracije, programiranje i implementaciju EU fondova (str. 172, 173 i 174- 41401),**
- (3) **Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama** u okviru Programa Administracija (str. 216- 51001),
- (4) **Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava** u okviru Programa Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava (str. 175 i 176 - 41402),
- (5) **Centar za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore** u okviru programa Administracija (str. 177 - 41405), i
- (6) **Nacionalni savjeti** (str. 178- 41406)

Uvodno obrazloženje Predloga zakona o Budžetu Crne Gore za 2019. godinu dao je v.d. generalnog direktora Direktorata za budžet u Ministarstvu finansija Bojan Paunović. S obzirom da će 2019. biti godina fiskalne konsolidacije nijedan budžetski korisnik nije dobio značajnije povećanje u dijelu tekuće potrošnje, već će akcenat biti na kapitalnim izdacima i razvojnoj komponenti tekućeg budžeta. U potpunosti se vodilo računa o realnim potrebama i ispunjavanju zakonskih obaveza svih potrošačkih jedinica, tako da funkcionalnost budžetskih korisnika ne može biti ugrožena. Zajedničko za sve budžetske korisnike je da su njihovi zahtjevi bili veći od mogućnosti, a nakon niza sastanaka i konsultacija utvrđen je Predlog zakona o budžetu koji bi trebalo da zadovolji normalno funkcionisanje svih potrošačkih jedinica. Zaključio je da je generalni fiskalni cilj u narednoj godini ostvarenje deficita ispod 3%, što je veoma važno jer ukazuje da se u kontinuitetu sprovodi politika smanjenja deficita budžetske potrošnje i povećanja suficita tekuće budžetske potrošnje.

U raspravi su učestvovali: Ivan Krkeljić, generalni sekretar institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Muhamed Gjokaj, predsjednik Savjeta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Elmira Kurtagić, v.d. direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Izedina Adžović Škrijelj, samostalna savjetnica u Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina, dr Momčilo Vuksanović, predsjednik Srpskog nacionalnog savjeta, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća, Mirsad Džudžević, predsjednik Bošnjačkog savjeta, Bojan Paunović, v. d. generalnog direktora Direktorata za budžet u Ministarstvu finansija, predsjednik Odbora dr Halil Duković i član Odbora dr Suad Numanović.

Generalni sekretar institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Ivan Krkeljić je saopštio da Predlog budžeta Zaštitnika za 2019. godinu iznosi 695.322,43 eura, što je za 14.851,9 eura manje od njihovog zahtjeva. U konsultacijama sa predstavnicima Ministarstva finansija uvijek uspiju da obezbijede sredstva neophodna za funkcionisanje Institucije, pa se nada da će tako biti i u narednoj godini. U pregovorima sa predstavnicima Ministarstva finansija prilikom pripreme predloga budžeta za 2019. godinu smanjena su im sredstva za konsultantske usluge, studije i projekte za oko 6.500 eura, za službena putovanja umanjeno im je oko 2.000 eura, a za reprezentaciju 524 eura u odnosu na njihov zahtjev. Saglasni su da se mora ograničiti potrošnja sredstava za administrativni materijal, gdje su im sredstva, takođe, neznatno umanjena. I pored svega navedenog, zaključio je da će opredijeljena sredstva omogućiti normalno funkcionisanje institucije Zaštitnika koji će u narednoj godini moći da zaposli tri nova službenika.

Muhamed Gjokaj, predsjednik Savjeta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama je saopštio da su za narednu godinu zahtijevali 705.000 eura, a dobili su 100.000 eura manje. S obzirom da je u toku realizacija pojedinih projekata nada se da će njima uspjeti da nadoknade nedostajuća sredstva, a tokom godine će dogovarati sa Ministarstvom finansija kako da troše sredstva opredijeljena budžetom. Podsjetio je da je postupanje njihove institucije definisano rokovima, jer su dužni da postupe u roku od 15 dana po žalbama za slobodan pristup informacijama i da ćutanje administracije zahtijeva dodatne troškove. Saopštio je da je u toku analiza Zakona o slobodnom pristupu informacijama od strane nadležnih u Evropskoj uniji i vjeruje da će svi biti pozitivno iznenađeni tom analizom koja će ukazati na probleme i zloupotrebu prava na slobodan pristup informacijama na koju su iz Agencije i ranije ukazivali. Nada se izmjenama Zakona o slobodnom pristupu informacijama kako bi se pravo na slobodan pristup informacijama u pravom smislu riječi vratilo građanima Crne Gore.

Elmira Kurtagić, v.d. direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava je saopštio da se Fond finansira iz budžeta Crne Gore i iz drugih izvora. Zakonom o manjinskim pravima i slobodama propisano je da će se budžetom Crne Gore za finansiranje Fonda opredijeliti najmanje

0,15% tekućeg budžeta. Istakao je da je saradnja sa Ministarstvom finansija na zavidnom nivou i apelovao na Ministarstvo da im 2020. opredijeli nešto više sredstava od zakonskog minimuma. Predlogom budžeta za 2019. godinu za Fond je predloženo 1.366.106,15 eura tako da će se prilagoditi navedenom iznosu i efikasno realizovati zakonske obaveze. Planirali su da 72% sredstava izdvoje za finansiranje projekata, a preostalih 28% za funkcionisanje Fonda.

Izedina Adžović Škrijelj, samostalna savjetnica u Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina je saopštila da je njihov zahtjev za budžetska sredstva iznosio 506.153,23 eura, a Predlogom zakona o Budžetu za 2019. godine planirana su im sredstva u iznosu od 306.955,24 eura. U odnosu na tekuću godinu planirana budžetska sredstva za 2019. godinu su im umanjena za 1.403,08 eura. Iako se budžet Centra posljednjih godina blago povećava, saopštila je da to nije dovoljno za nesmetanu realizaciju svih planova. Podsjetila je da je usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama Centar formalno utemeljen 24. avgusta 2017. godine kada se pristupilo usvajanju važnih akata neophodnih za njegovo funkcionisanje. Međutim, zbog Plana optimizacije javne uprave Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina i nakon deset godina rada još uvijek ima samo dva zaposlena, direktora i lica koja obavljaju poslove po ugovoru, ali ne mogu da regulišu svoj status. Razgovaraju sa resornim ministarstvom kako bi se, vodeći računa o planu optimizacije javne uprave, njihove potrebe za 12 do 14 službenika realizovale zaposlenjem sedam lica. Izrazila je nadu da će im Ministarstvo finansija izaći u susret.

Dr Momčilo Vuksanović, predsjednik Srpskog nacionalnog savjeta ima primjedbu na to što se nacionalni savjeti finansiraju linearno i ne vodi se računa o procentualnoj zastupljenosti pripadnika određene manjine u ukupnom stanovništvu. Smatra da je to jedan vid diskriminacije. Saopštio je da je i u raspodjeli sredstava Fonda za zaštitu i ostavriavanje manjinskih prava srpska nacionalna zajednica procentualno dobijala manje sredstava od drugih manjinskih zajednica, o čemu treba voditi računa kako se srpska nacionalna zajednica ne bi osjećala diskriminisanom. Upitao je da li će se u ovoj godini realizovati raspodjela sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava.

Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća je naveo da su zadovoljni iznosom opredijeljenih sredstava, koja su u 2018. i 2019. godini duplo povećana u odnosu na 2017. Podsjetio je da je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama donešen u aprilu 2017. godine, ali još uvijek nije zaživio u praksi što izaziva zabrinutost nacionalnih savjeta i nevladinih organizacija koje trajno sprovode svoje projekte. Sredstva Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2018. godinu još nijesu raspodijeljena, nije izabrana ni Komisija za vrednovanje projekata u punom sastavu, pa su u dilemi da li će sredstva planirana za 2018. godinu u ovoj godini biti isplaćena aplikantima. Na sjednicama Upravnog odbora Fonda su razgovorali o ovom problemu i interesovali se da li se sredstva koja se eventualno ne raspodijele u ovoj godini mogu prenijeti u budžet za narednu godinu, pa da za finansiranje Fonda umjesto 0,15% tekućeg budžeta, bude opredijeljeno 0,30% tekućeg budžeta ili da se novac namijenjen Fondu usmjeri manjinskim savjetima koji ne mogu aplicirati za sredstva Fonda, pa da oni formiraju komisije i raspodijele sredstva nacionalnim zajednicama.

Mirsad Džudžević, predsjednik Bošnjačkog savjeta je ukazao da manjine nemaju štampani medij i podsjetio da im je prošle godine obećano da će se budžet manjinskim savjetima u 2019. godini linearno povećati za 10.000- 20.000 eura kako ne bi došli u situaciju da čekaju raspodjelu sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava.

Valon Dasharami, sekretar Ministarstva za ljudska i manjinska prava je saopštio da su im već drugu godinu zaredom uvećana budžetska sredstva, a posebno su zadovoljni povećanjem

sredstava za sektorske analize za šta je u 2019. planirano 1.513.827,75 eura. Istakao je da će Ministarstvo biti u mogućnosti da sprovede aktivnosti zasnovane na zakonodavnom okviru i strateškim dokumentima. Podsjetio je da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u 2018. objavilo pet konkursa za podršku projektima nevladinih organizacija u pet oblasti: zaštita lica sa invaliditetom i promocija jednakosti, unapređenje i zaštita manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba, rodna ravnopravnost i unapređenje i zaštita romske i egipćanske populacije. Zaključio je da su zadovoljni predloženim budžetskim sredstvima za 2019. godinu.

Bojan Paunović, v.d. generalnog direktora Direktorata za budžet u Ministarstvu finansija je saopštio da ne postoji mogućnost da se u narednoj godini obezbijede dupla sredstva ukoliko se ne raspodijele sredstva Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava u ovoj godini, jer bi to značilo povećanje potrošnje za oko milion eura, što bi narušilo i plan budžeta za 2019. godinu.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je podsjetio da se u raspodjeli sredstava Fonda kasnilo, jer se kasnilo u formiranju Upravnog odbora Fonda i Komisije za vrednovanje projekata iz razloga što su predlagачi kasnili u dostavljanju predloga kandidata za ova tijela. Interes svih je da se ta sredstva raspodijele, ali se Zakon mora ispoštovati i raspodjela izvršiti u skladu sa izmijenjenim Zakonom o manjinskim pravima i slobodama. Uvjeren je da Fond to može realizovati ove godine.

Elmir Kurtagić, v.d. direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava smatra da će u ovoj godini uspjeti da raspodijele sredstva Fonda za finansiranje projekata i da sredstva neće biti vraćena u budžet.

Poslanik dr Suad Numanović je saglasan da treba uložiti dodatne napore kako bi se sredstva Fonda raspodijelila u ovoj godini. I pored toga što su predstavnici potrošačkih jedinica saglasni sa iznosom predloženih sredstava za 2019. godinu, smatra da se u narednom periodu mora voditi računa o kadrovskom jačanju navedenih institucija. Optimizacija broja zaposlenih u državnoj upravi i racionalizacija ne podrazumijeva da svi treba da smanje broj zaposlenih i da se svima smanje budžetska sredstva, već neke institucije treba ojačati. Pozitivno je što će Zaštitniku biti omogućeno da u narednoj godini zaposli tri službenika, ali se u narednom periodu mora obezbijediti i kadrovsko jačanje Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama. Naveo je da Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina i nacionalni savjeti predstavljaju ponos Crne Gore, a za njih je opredijeljeno oko 2.500.000 eura, pa u narednom periodu treba voditi računa da im se opredijele veća budžetska sredstva, što će doprinijeti i daljem razvoju građanske Crne Gore.

Nakon rasprave Odbor je na osnovu čl. 69 i 137 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore podnio sledeće

MIŠLJENJE O RAZMATRANJU PREDLOGA ZAKONA O BUDŽETU CRNE GORE ZA 2019. GODINU

Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore na 28. sjednici, održanoj 17. decembra 2018. godine, u skladu sa članom 137 stav 2 Poslovnika Skupštine, **kao zainteresovani odbor**, razmotrio je **PREDLOG ZAKONA O BUDŽETU CRNE GORE ZA 2019. GODINU** u dijelu sledećih budžetskih potrošačkih jedinica:

- (1) **Zaštitnik ljudskih prava i sloboda** – član 53 stav 3 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Službeni list CG“, br. 42/11 i 32/14), u okviru Programa Zaštita ljudskih prava i sloboda (str. 206 - 50201),

- (2) **Ministarstvo za ljudska i manjinska prava** u okviru Programa: Administracija, Ostvarivanje ljudskih prava, Ostvarivanje rodne ravnopravnosti, Unapređenje položaja RE populacije, Vjerske zajednice, Evropske integracije i ostvarivanje manjinskih prava, Odjeljenje za evropske integracije, programiranje i implementaciju EU fondova (str. 172, 173 i 174- 41401),
- (3) **Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama** u okviru Programa Administracija (str. 216- 51001),
- (4) **Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava** u okviru Programa Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava (str. 175 i 176 - 41402),
- (5) **Centar za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore** u okviru programa Administracija (str. 177 - 41405), i
- (6) **Nacionalni savjeti** (str. 178- 41406).

Uvodne napomene o Predlogu zakona o Budžetu Crne Gore za 2019. godinu dao je v.d. generalnog direktora Direktorata za budžet u Ministarstvu finansija Bojan Paunović.

S obzirom da će 2019. biti godina fiskalne konsolidacije nijedan budžetski korisnik nije dobio značajnije povećanje u dijelu tekuće potrošnje, već će akcenat biti na kapitalnim izdacima i razvojnoj komponenti tekućeg budžeta. U potpunosti se vodilo računa o realnim potrebama i ispunjavanju zakonskih obaveza svih potrošačkih jedinica, tako da funkcionalnost budžetskih korisnika ne može biti ugrožena.

Predstavnici potrošačkih jedinica su upoznali članove Odbora sa njihovim stavovima povodom predloženih budžetskih sredstava za narednu godinu. Uglavnom su zadovoljni predloženim budžetskim sredstvima koja će im omogućiti funkcionisanje i ispunjavanje obaveza definisanih zakonom. U poređenju sa budžetom za 2018. godinu, sredstva planirana Predlogom zakona o budžetu za narednu godinu su neznatno umanjena Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama i Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, dok je predstavnik Ministarstva za ljudska i manjinska prava saopštio da su im već drugu godinu zaredom uvećana budžetska sredstva, a posebno su zadovoljni povećanjem sredstava za sektorske analize za šta je u 2019. planirano 1.513.827,75 eura..

***

Nakon obrazloženja predstavnika predlagača i predstavnika potrošačkih jedinica, Odbor je:

- (1) jednoglasno (šest glasova „za“), **podržao** Predlog budžeta za Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i **preporučuje** Odboru za ekonomiju, finansije i budžet **da predloži Skupštini da ga usvoji;**
- (2) jednoglasno (šest glasova „za“) **podržao** Predlog budžeta za Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i **preporučuje** Odboru za ekonomiju, finansije i budžet **da predloži Skupštini da ga usvoji;**
- (3) jednoglasno (šest glasova „za“) **podržao** Predlog budžeta za Agenciju za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama i **preporučuje** Odboru za ekonomiju, finansije i budžet **da predloži Skupštini da ga usvoji;**
- (4) jednoglasno (šest glasova „za“) **podržao** Predlog budžeta za Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i **preporučuje** Odboru za ekonomiju, finansije i budžet **da predloži Skupštini da ga usvoji;**
- (5) jednoglasno (šest glasova „za“) **podržao** Predlog budžeta za Centar za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore i **preporučuje** Odboru za ekonomiju, finansije i budžet **da predloži Skupštini da ga usvoji, i**
- (6) jednoglasno (šest glasova „za“) **podržao** Predlog budžeta za Nacionalne savjete i **preporučuje** Odboru za ekonomiju, finansije i budžet **da predloži Skupštini da ga usvoji.**

Za izvjestioca Odbora na sjednici Odbora za ekonomiju, finansije i budžet određen je poslanik dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

DRUGA TAČKA- INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U NOVEMBRU 2018. GODINE:

- (1) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Regionalnoj konferenciji „Tolerantna i inkluzivna društva na Zapadnom Balkanu“, održanoj u Podgorici 14. i 15. novembra 2018. godine;
- (2) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa predsjednikom Svjetskog kongresa Ukrajinaca Eugenom Čolijem, održanog u Podgorici 19. novembra 2018. godine;
- (3) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihaila Anđušića na Konferenciji „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici 20. novembra 2018. godine;
- (4) Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa konsultantkinjom UNICEF-a Brankom Pavlović, održanog u Podgorici 23. novembra 2018. godine;
- (5) Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Konferenciji „Izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru“, održanoj u Podgorici 23. novembra 2018. godine

Odbor je jednoglasno usvojio pet Informacija o aktivnostima predsjednika i članova Odbora za ljudska prava i slobode, realizovanim u novembru 2018. godine i odlučio da Informacije, u skladu sa uobičajenom praksom u radu Odbora, budu sastavni dio Zapisnika sa 28. sjednice Odbora.

TREĆA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

(1) Dopis NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, broj 00-63-8/18-48 od 5. decembra 2018. godine

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je upoznao članove Odbora sa Dopisom izvršnog direktora NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ od 5. decembra 2018. godine.

Izvršni direktor NVO „Naša inicijativa“ informiše o problemima organizacija osoba sa invaliditetom u obezbjeđivanju licenci za realizaciju projekata iz nadležnosti Ministarstva rada i socijalnog staranja, navodeći da prepreku realizaciji Odluke o raspodjeli sredstava u iznosu od 381.054 eura za 14 projekata nevladinih organizacija i za sprovođenje planiranih aktivnosti predstavlja Obrazloženje Odluke Ministarstva kojom uslovljava da su nevladine organizacije dužne da prije početka pružanja usluga pribave licencu za obavljanje djelatnosti, što je u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Odlučeno je da se Dopis uputi nadležnom Ministarstvu rada i socijalnog staranja, kao i Ministarstvu finansija sa molbom da se dodatno razmotri mogućnost definisanja prelaznog rješenja u cilju rješavanja pomenutog problema, koje bi bilo u interesu svih strana.

Sjednica je završena u 16 sati i 45 minuta.

***

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

- **Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Regionalnoj konferenciji „Tolerantna i inkluzivna društva na Zapadnom Balkanu“, održanoj u Podgorici 14. i 15. novembra 2018. godine;**
- **Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa predsjednikom Svjetskog kongresa Ukrajinaca Eugenom Čolijem, održanog u Podgorici 19. novembra 2018. godine;**
- **Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihaila Andušića na Konferenciji „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici 20. novembra 2018. godine;**
- **Informacija sa Sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa konsultantkinjom UNICEF-a Brankom Pavlović, održanog u Podgorici 23. novembra 2018. godine;**
- **Informacija o učešću predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića na Konferenciji “Izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru”, održanoj u Podgorici 23. novembra 2018. godine**

***

INFORMACIJA

O UČEŠĆU PREDsjedNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA REGIONALNOJ KONFERENCIJI „TOLERANTNA I INKLUZIVNA DRUŠTVA NA ZAPADNOM BALKANU“, održanoj u Podgorici 14. i 15. novembra 2018. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković učestvovao je na regionalnoj konferenciji “Tolerantna i inkluzivna društva na Zapadnom Balkanu”, održanoj u Podgorici 14. i 15. novembra 2018. godine.

Konferenciju je organizovalo Odjeljenje za antidiskriminaciju Savjeta Evrope u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope pod nazivom “*Horizontal Facility*” za Zapadni Balkan i Tursku.

Učesnici su bili visoki predstavnici ministarstava, institucija odgovornih za ljudska prava i nacionalne manjine; domaće institucije za zaštitu ljudskih prava (kao što su institucije Ombudsmana i tijela za jednakost); parlamentarci koji su članovi parlamentarnih tijela, komisija koji se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava, antidiskriminacijom; organizacije civilnog društva iz oblasti antidiskriminacije, zaštite i promocije manjina; te službenici Evropske unije i Savjeta Evrope i međunarodni eksperti. Učesnici su bili iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Srbije, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Kosova, kao i predstavnici Evropske unije, OEBS-a, Savjeta Evrope i Savjeta za regionalnu saradnju.

Skup su otvorili ambasador Zoran Janković, državni sekretar za političke poslove u Ministarstvu vanjskih poslova Vlade Crne Gore, ambasador Aivo Orav, šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Christian Ahlund, član Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI).

Državni sekretar za političke poslove u Ministarstvu vanjskih poslova, ambasador Zoran Janković je saopštio da su promocija i zaštita ljudskih prava, regionalna saradnja i članstvo u Evropskoj uniji prioriteta Crne Gore. Istakao je odličnu saradnju sa Savjetom Evrope, uz pomoć čijih programa je ostvareno jačanje zakonodavnog i institucionalnog okvira u ključnim oblastima. Imajući u vidu savremene izazove, pitanja inkluzije i tolerancije treba da budu dominantna u svakom društvu. To su temeljne vrijednosti koje je potrebno u kontinuitetu njegovati, što nije moguće ostvariti izolovano, već samo kroz zajedničku saradnju.

Crna Gora je ostvarila značajne rezultate u promociji i zaštiti ljudskih prava, ali u određenim oblastima potrebno je intenzivirati aktivnosti i poboljšati učinak, ocijenio je državni sekretar za političke poslove Zoran Janković. Naveo je da je na nacionalnom nivou naša država usmjerena na jačanje političkog,

društvenog i ekonomskog okruženja u cilju kreiranja uslova za nesmetano uživanje ljudskih prava, bez diskriminacije po bilo kom osnovu. U kontinuitetu se organizuju medijske kampanje o zabrani diskriminacije i afirmaciji antidiskriminacionog ponašanja u cilju podizanja nivoa svijesti, stvaranja tolerantnog okruženja i senzibilisanja javnosti prema ranjivim grupama. Redovna godišnja istraživanja percepcije građana o diskriminaciji ohrabruju. Programi obuka o ljudskim pravima se sprovode u kontinuitetu, a već sedam godina sprovode se programi promocije antidiskriminacionog ponašanja i prakse za državne službenike, nosioce pravosudnih funkcija i zaposlene u drugim organima, organizacijama i institucijama koji na bilo koji način dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije. Zaključio je da unapređenje i zaštita ljudskih, a posebno manjinskih prava predstavlja preduslov za demokratiju i razvoj društva u cjelini.

Uz podsjećanje da se ove godine obilježava 70 godina od usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i 20 godina od usvajanja Deklaracije UN o braniocima ljudskih prava, kao i da se 16. novembra obilježava Međunarodni dan tolerancije, ambasador Janković je ukazao na važnost ovih datuma koji treba da podsjetite na obavezu tolerancije, inkluzije i na značaj svakog segmenta ljudskih prava. Njihovo poštovanje nije samo pitanje ličnog opredjeljenja, već suštinski i javni interes svakog demokratskog društva, zaključio je ambasador Janković.

Šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori ambasador Aivo Orav smatra da Međunarodni dan tolerancije treba da podsjeti na dostojanstvo i vrijednost svakog ljudskog bića i obavezu svih da radimo na izgradnji mira. Ukazao je da se Evropa danas suočava sa brojnim izazovima i da atmosfera straha i nesigurnosti može dovesti do veće netolerancije i ksenofobije. Mišljenja je da nedostaje prostor za interkulturni dijalog. Naveo je da u Evropi djeluju pokreti koji osnažuju govor mržnje i ne poštuju vrijednosti na kojima počiva Evropska unija. Evropska komisija je posvećena izgradnji tolerancije i inkluzivnih društava i odbija svaki oblik diskriminacije.

Kada je riječ o Zapadnom Balkanu, ambasador Orav smatra da i dalje postoje brojni izazovi zbog čega je potrebno da region prihvati evropske vrijednosti mnogo snažnije i kredibilnije. Treba uraditi više na implementaciji zakona. Vlade treba da se bore protiv diskriminacije lica sa invaliditetom, manjina i drugih vulnerabilnih grupa. Takođe, moraju da osiguraju nezavisnost medija i slobodu izražavanja. Povećani naponi su potrebni u zaštiti djece od zlostavljanja i unapređenju rodne ravnopravnosti. Kada su u pitanju prava LGBT osoba na Zapadnom Balkanu ostvaren je napredak. Prema njegovim riječima, položaj Roma trebalo bi da bude prioritet, jer se oni suočavaju sa marginalizacijom i socijalnom isključenošću. Zaključio je da se na ovoj Konferenciji želi promovisati regionalni dijalog i saradnja u svim ključnim oblastima.

Član Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Christian Ahlund smatra da su mnogi problemi koji su na Zapadnom Balkanu postojali prije 20 godina i dalje prisutni. Saopštio je da je ECRI jedno od tri monitoring tijela Savjeta Evrope koje čine predstavnici svih zemalja članica Savjeta Evrope. Najvažnije je što prate zemlje članice u pogledu poštovanja obaveza iz Evropske konvencije o ljudskim pravima. Vrše posjete zemljama u prosjeku jednom u pet godina, a za ovaj region uradili su 15 izvještaja. Istakao je da je diskriminacija protiv nacionalnih manjina predmet zabrinutosti, kao i govor mržnje u političkom diskursu i nedostatak brze reakcije. Stoga su potrebni hrabri lideri koji će se boriti za ljudska prava. Političari, ali i lideri vjerskih zajednica moraju konkretnije djelovati u borbi protiv govora mržnje, ne samo da izbjegavaju govor mržnje, već i proaktivno da djeluju. Po ECRI-jevim izvještajima zemlje regiona preduzele su važne korake u usklađivanju zakona sa evropskim standardima, ali to nije dovoljno. Otvorenost i tolerancija u društvu treba da obuhvate svakoga, a borba protiv rasizma nije samo za vulnerabilne grupe. Važno je da manjine i većina budu obuhvaćeni politikom antidiskriminacije. Tri monitoring tijela Savjeta Evrope su: ECRI, Savjetodavni komitet za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina i Komitet eksperata za Evropsku povelju o regionalnim i manjinskim jezicima. Istakao je da poštovanje prava manjina zahtijeva djelotvoran pravni okvir. Član 5 Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina se primjenjuje na sva lica koja žive u državi, a ne samo na manjine. Nije slučajno da se ECRI u petom ciklusu monitoringa skoncentrisao na specifična pitanja i teme koje su zajedničke svim državama članicama: zakonodavna pitanja, govor mržnje, nasilje i politike integracije.

Naglasio je da ECRI veliku pažnju poklanja tijelima za ravnopravnost, jer institucije ombudsmana imaju ključnu ulogu u borbi protiv diskriminacije na nacionalnom nivou. U Opštoj preporuci 2 ECRI izražava zabrinutost zbog nedostatka kapaciteta i budžetskih sredstava za tijela za borbu protiv diskriminacije što može da oslabi njihovo djelovanje. Ukazao je da postoji potreba za djelotvornijom implementacijom preporuka monitoring tijela Savjeta Evrope, uz napomenu da su Savjet Evrope i Evropska unija spremni da podrže programe saradnje u regionu. Zaključio je da je ova Konferencija snažan dokaz da zemlje Zapadnog Balkana nemaju samo zajedničke probleme, već i želju da dođu do rješenja.

Hallvard Gorseth, šef Odsjeka za antidiskriminaciju u Generalnom direktoratu za demokratiju Savjeta Evrope i Goran Svilanović, generalni sekretar Savjeta za regionalnu saradnju govorili su na temu „Zbog čega Regionalna konferencija: istorijat i ciljevi“.

Hallvard Gorseth je istakao da nalazi monitoringa koji sprovodi ECRI i ostala tijela Savjeta Evrope ukazuju na povećanje rasizma i ksenofobije u mnogim djelovima Evrope. Prisutni su prijetnja terorizmom, novi migracioni trendovi, a u ksenofobičnim političkom narativu postoji neprijateljstvo prema svakom ko je drugačiji, posebno prema Romima, migrantima, nekad i LGBT osobama. Ovakvo fragmentisanje društva dovodi do rizika za njegovo funkcionisanje. Ukazao je na važnost Horizontalnog mehanizma koji pruža tehničku pomoć u zaštiti ranjivih kategorija stanovništva i promociji antidiskriminacije. Program se završava sledeće godine, ali već planiraju narednu fazu. Ciljevi Konferencije su da se razmijene mišljenja i dobre prakse, ojača regionalni dijalog, identifikuju komplementarna rješenja koja bi se mogla primijeniti i da se jačaju veze Horizontalnog programa sa preporukama monitoring tijela Savjeta Evrope. Pitanje inkluzije Roma za Savjet Evrope je prioritet, imaju akcione planove, a sad su u fazi ocjenjivanja učinka. Fokus treba da bude na većoj inkluzivnosti pripadnika svih ranjivih grupa.

Generalni sekretar Savjeta za regionalnu saradnju Goran Svilanović je saopštio da se Savjet ne bavi dominantno ljudskim pravima, već je više orjentisan na ekonomsku saradnju. Ipak, prije dvije godine u Beogradu su formirali tim od šest zemalja Zapadnog Balkana i Turske kako bi se bavili poboljšanjem položaja romske populacije koja je najranjivija grupa na Balkanu. Savjet za regionalnu saradnju je pomogao vladama država regiona u definisanju nacionalnih integracionih politika za romsku populaciju i obezbijedio monitoringe kako bi ispratili sprovođenje tih politika. Veliki je jaz između Roma i svih drugih u svim zemljama regiona. Posebno su ugrožene Romkinje, jer je jedna od 10 uključena u bilo koji program obuke. Romi imaju ograničen pristup javnim službama. U ovoj fazi posebno su skoncentrisani na budžetiranje na centralnom i lokalnom nivou u svim ključnim oblastima za Rome. Sada se pripremaju za drugu fazu koja počinje u januaru 2019. Dva puta više novca su Evropska unija i Evropska komisija izdvojile, tako da će biti više sredstava za finansiranje zapošljavanja koje je ključni problem Roma, a za njim slijedi stanovanje. Njihov rad je doveo do: povećanja svijesti, jačanja nacionalnih kapaciteta, uspostavljanja kontakt osoba za Rome u svakoj vladi zemalja regiona. Iako su u poslednjoj deceniji socijalna pitanja zanemarivana, u poslednje dvije godine u regionu se javljaju novi glasovi koji insistiraju na socijalnoj dimenziji razvoja.

O vezama između uspostavljanja standarda, monitoringa i saradnje u oblasti antidiskriminacije govorili su Stefano Valenti, šef Jedinice za borbu protiv govora mržnje i saradnju u Odsjeku za antidiskriminaciju u Generalnom direktoratu za demokratiju Savjeta Evrope, Siniša Bjeković, član Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije i Tatjana Perić, savjetnica za suzbijanje rasizma i ksenofobije u Kancelariji za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).

Stefano Valenti je ukazao da je ovaj trougao između uspostavljanja standarda, monitoringa i saradnje tipičan za Savjet Evrope, dok ga i druge organizacije pokušavaju preuzeti. Istakao je da je Evropska konvencija o ljudskim pravima „majka svih konvencija u SE“. Tri monitoring tijela Savjeta Evrope prate implementaciju standarda, daju konkretne preporuke, a nalazi monitoringa treba da se implementiraju kroz saradnju. ECRI nema svoju konvenciju, ali se pridržava Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava. Predstavio je pozitivne primjere iz praksi Albanije, Bosne i Hercegovine i Srbije realizovane u okviru Horizontalnog programa. Slijedeći preporuke Savjetodavnog komiteta za Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina da država mora imati sveobuhvatan zakon o zaštiti nacionalnih manjina, u Albaniji su 2017. donijeli Okvirni zakon za zaštitu nacionalnih manjina nakon čega je uslijedilo donošenje podzakonskih akata. Donošenje zakona je najlakši posao, dok su donošenje podzakonskih akata i njegova primjena mnogo teži. Mora se obezbijediti koordinacija između organa vlasti

i sa manjinama. Smatra da je jedan broj manjina u regionu iskorišćen za političke strategije. U Bosni i Hercegovini uz njihovu pomoć formirano je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice. Cilj je bio da se neformalno povežu državne institucije, civilno društvo i manjine i nada se da će sve to dovesti do boljeg predstavljanja manjina u Bosni i Hercegovini. U Srbiji su 4. novembra 2018. održani izbori za savjete nacionalnih manjina, a Savjet Evrope je pomogao da se poboljša pravni okvir u toj oblasti.

Valenti je u ukazao na tri važne stvari: u saradnji je jako bitno orodnjavanje, kao stalna komponenta u svim programima Savjeta Evrope, važno je obezbijediti vidljivost saradnje, kao i uključivanje civilnog društva, ne formalno, već suštinski.

Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda CG i član ECRI-ja je podsjetio da su osnovni postulati Savjeta Evrope demokratija, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava i sloboda. Ustanovljena su različita tijela za monitoring i praćenje implementacije standarda i principa Savjeta Evrope. Neka tijela su ugovornog tipa, formirana na osnovu sporazuma, a ECRI je nastao kao rezultat razvoja situacije na globalnom nivou. Ukazao je na sveto trojstvo misije Savjeta Evrope koje sadrži standarde, tijela za monitoring i saradnju. U Savjetu Evrope je 47 država članica i pet posmatrača, pa je uticaj ove organizacije još širi, dok je Evropska unija glavni politički saradnik Savjeta Evrope. ECRI je jedinstven mehanizam za zaštitu ljudskih prava koji je prvi put zasijedao u martu 1994. Bitna su tri nivoa aktivnosti ECRI-ja: monitoring po zemljama članicama, rad na specifičnim temama i saradnja koja podrazumijeva prikupljanje informacija sa terena. ECRI je već ostvario pet ciklusa monitoringa koji se sprovodi na jednakoj osnovi i pod jednakim uslovima za sve zemlje. Peti ciklus traje do početka 2019. godine. Kada je riječ o definisanju standarda, Siniša Bjeković je istakao da je ECRI izdao 16 opštih preporuka, a posebno se osvrnuo na Preporuke 7, 15 i 2. Preporuka 7 se odnosi na nacionalno zakonodavstvo u oblasti antidiskriminacije i već je prevazišla okvire termina preporuka, jer se shvata kao kodifikacija zakonodavstva u oblasti antidiskriminacije. Preporuka 15 tiče se govora mržnje, a Preporuka 2 je posebno značajna za ombudsmane, jer je namjera da se osnaži uloga ombudsmana, da bude uticajniji, djelotvorniji i da ima veće kapacitete u antidiskriminaciji. Kada je riječ o periodu pred nama, ukazao je na preporuku Evropske komisije iz juna 2018. godine o standardima tijela za jednakost. Očekuje da se i u Crnoj Gori primjenjuju ti standardi. Zaključio je da su zahvaljujući podršci EU i Savjeta Evrope i konkretnim projektima u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda CG podigli nivo znanja kadra i djelotvornosti čak za tri puta, pa očekuje da će se takva saradnja nastaviti i u budućnosti.

Tatjana Perić, savjetnica za suzbijanje rasizma i ksenofobije u ODIHR-u je saglasna da su tolerancija i nediskriminacija ozbiljna pitanja. U OEBS-u, najvećoj organizaciji za regionalnu bezbjednost više se bave komponentama političke i vojne prirode, ali imaju i privrednu i ljudsku dimenziju. Države članice OEBS-a imaju obavezu da se bave širokim okvirom ljudskih prava, ali nemaju standarde i mehanizme kao u Savjetu Evrope, već se pozivaju na standarde drugih organizacija. Prepoznali su važnost sveobuhvatnog pristupa i u tom sveobuhvatnom pristupu postoje bitne razlike između različitih oblika netolerancije. Smatra da su lokalne i nacionalne vlasti odgovorne za promociju ljudskih prava i obezbjeđivanje sigurnosti svih članova zajednice. Uprkos tome što vlade imaju obavezu borbe protiv netolerancije i diskriminacije, ove pojave postoje, čak i sistemski i institucionalno. Netolerancija i diskriminacija prijete ne samo bezbjednosti pojedinaca, već i društvu u cjelini. Prema ženama i manjinama postoji višestruka diskriminacija. Netolerancija je često zasnovana na više aspekata. U javnom diskursu su prisutni govor mržnje i netolerancija, jer postoje populistički lideri koji izražavaju netoleranciju koja može da dovede do konflikta. Kada putem monitoringa sakupljaju informacije o govoru mržnje, iste prikupljaju od nacionalnih vlasti, civilnog društva, ali koriste i podatke iz izvještaja ECRI-ja. OEBS pruža značajnu podršku civilnom društvu, jer je ta saradnja jako važna u rješavanju zajedničkih izazova. U radu sa civilnim društvom treba obezbijediti jednako učešće muškaraca i žena i manjinskih grupa. Uspješan primjer takve saradnje je Grčka. Zaključila je da bi mehanizmi za konsultacije civilnog društva u regionu trebalo da budu djelotvorniji, transparentniji i inkluzivniji.

U popodnevnom satima održana je panel diskusija na temu „Uspješne inicijative za zaštitu manjina na Zapadnom Balkanu“ na kojoj su učestvovali: Brunilda Minarolli, šefica Sekcije za ljudska prava, manjine i izvještavanje u Ministarstvu za evropske i inostrane poslove Albanije, Tihomir Knežiček, predsjedavajući Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, Hilmi Jashari, ombudsman Kosova,

Anamarija Viček, državna sekretarka u Ministarstvu prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja u Srbiji i Naser Muaremi, zamjenik šefa Odjela za regionalni razvoj u Ministarstvu lokalne samouprave u Makedoniji.

Brunilda Minarolli je predstavila dobru praksu izrade Nacrta zakona o manjinama u Albaniji. Istakla je da su sa izradom Nacrta zakona počeli 2014. godine i sam proces je trajao dvije godine, ali je bio veoma inkluzivan. Imali su konstantnu ekspertsku pomoć i konsultacije sa Savjetom Evrope. U radu su se skoncentrisali na tri ključna elementa: identifikovanje dobrih praksi u zemljama regiona, formirali su interinstitucionalnu radnu grupu i imali široke konsultacije sa manjinama u Albaniji. Takođe, dobili su i četiri stručna mišljenja o Nacrtu zakona o manjinama, a pored Savjeta Evrope, uključili su i podršku OEBS-a. Zakon o nacionalnim manjinama je usvojen u oktobru 2017. Novina je da Zakon sadrži definiciju nacionalnih manjina, što je bitno, a priznali su devet nacionalnih manjina. Važan element Zakona je princip samoidentifikovanja pripadnika manjina. Važnim smatra i pisanje podzakonskih akata koji će regulisati i rad Nacionalne komisije za manjine. I dalje imaju saradnju sa SE preko Horizontalnog programa preko koga će uključiti pomoć-ekspertizu u ovoj oblasti.

Tihomir Knežiček, predsjedavajući Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine je istakao da je projekat Savjeta Evrope u Bosni i Hercegovini koncipiran da zajedno obuhvati sve aktere koji se bave nacionalnim manjinama, a prvi put otkad postoji Vijeće nacionalnih manjina održan je zajednički sastanak svih nacionalnih manjina. Ukazao je na važnost povezanosti Vijeća nacionalnih manjina kao savjetodavnog tijela sa drugim institucijama u Bosni i Hercegovini. Takođe, saopštio je da su u okviru projekta razvili kvalitetan odnos sa medijima, nakon čega je uslijedio serijal emisija o manjinama na državnoj televiziji i radiju. I pored pozitivnih aspekata, ostaju brojna neriješena pitanja, među kojima je i neizvršenje Presude Evropskog suda za ljudska prava Sejdić-Finci. U Bosni i Hercegovini ukupno je 17 nacionalnih manjina, a još uvijek nemaju usvojenu strategiju za nacionalne manjine, dok Republika Srpska radi na usvajanju te strategije.

Ombudsman Kosova Hilmi Jashari je saopštio da njihov Ustav eksplicitno sadrži standard o zaštiti nacionalnih manjina, a Skupština Kosova je definisala 20 mjesta za manjine, čime im se omogućava učešće u političkom procesu. U Ustavu imaju i posebno poglavlje koje se tiče zaštite ljudskih prava, a jedno poglavlje je o manjinskim zajednicama. Jedan broj zakona koji se tiču vitalnog interesa garantuju manjinama pravo veta na izmjene zakona kojima bi se kršila njihova prava. Ustav Kosova takođe ima nekoliko međunarodnih standard koji se primjenjuju u unutrašnjem sistemu. Iako Kosovo još uvijek nije potpisnica konvencija za zaštitu ljudskih prava, Ustav im omogućava da se taj sistem može direktno primjenjivati u zemlji.

Anamarija Viček, državna sekretarka u Ministarstvu prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja u Srbiji je govorila o sofisticiranom sistemu obrazovanja na osam jezika nacionalnih manjina u Srbiji s obzirom da je Ustavom garantovano da manjine imaju pravo na obrazovanje na sopstvenom jeziku na svim nivoima. Takođe, bavili su se analizom zastupljenosti nacionalnih manjina u nastavnim programima i udžbenicima i utvrdili da je najčešći način prikazivanja manjina u udžbenicima folklorističan. Sada se bave analizom postojećih modula manjinskog obrazovanja.

Naser Muaremi je predstavio iskustva Makedonije u ovoj oblasti navodeći da se Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o zaštiti nacionalnih manjina i Zakonom o državnim službenicima i namještenicima garantuju određena prava manjinama. U okviru projekta realizovanog prije dvije godine pet opština je dobilo direktni grant koji im je omogućio da se bolje upoznaju i da posjete zemlje regiona kako bi se upoznali sa njihovim praksama u zaštiti nacionalnih manjina. U Makedoniji 20% stanovništva su Albanci, a 20% čine turska, bosanska i srpska manjina.

O vezama između suzbijanja govora mržnje i zaštite prava manjina govorili su ekspertkinja Milica Novaković, bivša pravnik u Sekretarijatu Evropskog suda za ljudska prava i prof. Rainer Hofmann, bivši predsjedavajući Savjetodavnog komiteta Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

Milica Novaković je predstavila pravni okvir shodno kojem postupaju Evropski sud za ljudska prava i određeni broj slučajeva pred ovim Sudom u kojima su podnosioci predstavki bili pripadnici nacionalnih manjina koji su se žalili na govor mržnje. Istakla je da se pred Evropskim sudom za ljudska prava primjenjuje Evropska konvencija o ljudskim pravima i propisi drugih tijela, kao i ustanovljena sudska praksa. Evropski sud za ljudska prava cijeni da li su države ispunile pozitivnu obavezu u pogledu zaštite, a

u svim oblicima izazivanja vjerske, rasne, nacionalne mržnje Evropski sud za ljudska prava ulazi u detalje ispitujući da li ono na šta se aplikant žali sadrži vrijednosti koje su u suprotnosti sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

Prof. Rainer Hofmann je saopštio da Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina može da bude mehanizam za uspostavljanje međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava. Ne sadrži preciznu definiciju nacionalne manjine, ali postoje određeni kriterijumi koje bi trebalo ispuniti da bi se neka grupa mogla smatrati nacionalnom manjinom, jer su to grupe osoba koje žele da zaštite svoj identitet, a brojčano su manje od većinske populacije. Detaljno je objasnio sistem monitoringa nad poštovanjem Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina. Savjetodavni komitet Okvirne konvencije razmatra sistemske nedostatke u određenim oblastima u državama članicama, dok se Evropska konvencija fokusira na pojedinačne slučajeve. S obzirom na sve veću prisutnost govora mržnje, to je podstaklo Savjetodavni komitet da pozove sve države članice da kriminalizuju govor mržnje i da to bude otežavajuća okolnost u krivičnom zakonodavstvu. Takođe, naglasio je da je potrebno promovisati borbu protiv govora mržnje. Savjetodavni odbor se do sada nije mnogo bavio odnosom policije prema nacionalnim manjinama smatrajući da time više treba da se bavi ECRI. Uloga medija u ovim procesima je veoma važna, a potrebno je povećati svijest među pripadnicima organa za sprovođenje zakona. Zaključio je da je potreban sveobuhvatan, koordiniran pristup i aktivnosti u svim zemljama u cilju zaštite nacionalnih manjina.

***

Drugog dana Regionalne konferencije učesnici su u radnim grupama diskutovali o zakonodavnom okviru koji se odnosi na antidiskriminaciju, sa posebnim akcentom na zaštitu nacionalnih manjina, ulogu Tijela za ravnopravnost/Ombudsmana i organizacija civilnog društva u suzbijanju diskriminacije i promovisanju tolerancije i uključenosti, kao i o promociji diverziteta u lokalnim zajednicama i suzbijanju govora mržnje.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković aktivno je učestvovao u Radnoj grupi koja je analizirala zakonodavni okvir za zabranu diskriminacije, s akcentom na zaštitu nacionalnih manjina. Ukazao je da je u Crnoj Gori 2017. godine usvojen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije, koji je u potpunosti usklađen sa evropskim standardima. Takođe, izmijenjen je Zakon o manjinskim pravima i slobodama, koji je takođe veoma kvalitetan. Ukazao je na važnu ulogu savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Učesnike je upoznao sa odredbama Zakona o izboru odbornika i poslanika kojim je definisan princip afirmativne akcije za pripadnike manjinskih naroda. Postupak pripreme zakona je veoma inkluzivan i u radnim grupama za pripremu predloga zakona su predstavnici Vlade, stručnjaci, predstavnici nevladinog sektora, kao i manjinskih naroda ukoliko se odlučuje o njihovim pravima. Zaključio je da su manjinski narodi integrisani u crnogorsko društvo.

Po okončanju veoma sadržajne i otvorene razmjene mišljenja u Radnim grupama, moderatori prof. Rainer Hofmann, Robert Gajda i Marija Andreeva predstavili su ključne zaključke i preporuke.

U Radnoj grupi koja se bavila zakonodavnim okvirom zaključeno je da su zakoni u ovoj oblasti uglavnom usklađeni sa evropskim standardima i da je proces njihove pripreme u značajnoj mjeri bio inkluzivan. Više napora treba uložiti u implementaciju zakonodavstva, posebno na lokalnom nivou. Jednoglasna je ocjena svih učesnika da postoji potreba za stalnom podrškom institucijama ombudsmana u finansijskom i kadrovskom smislu kako bi se djelotvornije bavili zaštitom od diskriminacije. Saglasnost je postignuta i oko afirmativne akcije za manjinske narode, ali je ukazano da postoji mogućnost zloupotrebe od strane lica koja ne ispunjavaju uslove za primjenu ovog mehanizma. Važno je obezbijediti reprezentativnost manjinskih naroda u predstavničkim tijelima za šta postoji veliki spektar mogućnosti, od garantovanih mandata u Parlamentu do osnivanja različitih konsultativnih tijela.

Radna grupa koja se bavila ulogom Tijela za ravnopravnost/Ombudsmana i civilnog društva u suzbijanju diskriminacije zaključila je da je važno obezbijediti nezavisnost ovih tijela za šta su neophodni dovoljni finansijski i ljudski resursi. Imaju brojne nadležnosti, a bez adekvatnih resursa ne mogu se djelotvorno baviti problemima. Jedan broj preporuka ovih tijela se ne poštuje od vlada i drugih organa i takvu praksu treba mijenjati. Potrebno je povećati vidljivost ovih institucija za opštu populaciju, a posebno za ranjive grupe. Ne postoji dovoljno institucionalnih podataka, niti njihove koordinacije, a statistički

podaci su neophodni. Važno je uspostaviti saradnju između tijela za jednakost, nevladinog sektora i univerziteta i iskoristiti potencijale univerziteta koji mogu da vrše istraživanja koja će obezbijediti podatke. Saradnja između tijela za jednakost na regionalnom nivou postoji i potrebno je osnažiti. Brojni su strateški i akcioni planovi, ali je neophodno obezbijediti njihovo sprovođenje i redovni monitoring. Jedan od zaključaka je da zemlje učesnice ove Konferencije nemaju strateški dokument za borbu protiv govora mržnje i da je važno preduzimati preventivne i represivne mjere u ovoj oblasti. Kada je riječ o zaštiti ranjivih grupa, posebnu pažnju treba posvetiti Romima i putnicima kako bi se sprovele preporuke ECRI-ija. Važno je uzeti u obzir rodnu dimenziju svih ovih pitanja i promovisati uravnoteženi pristup svim grupama.

Kada je riječ o promociji različitosti u lokalnim zajednicama i o govoru mržnje, ukazano je da često postoji nekažnjivost govora mržnje. Više aktivnosti treba preduzeti u oblasti obrazovanja kako bi se razvijala tolerancija među mladim ljudima s obzirom da je u svim zemljama izražena etnička distanca. Pripadnike ranjivih grupa treba uključiti u donošenje akcionih planova na lokalnom nivou i ove grupe moraju biti vidljivije i prisutnije u svim aktivnostima. Treba jačati mreže opština kako bi se razmjenjivale dobre prakse.

Na samom kraju Konferencije zaključeno je da je razmjena ideja i iskustava na regionalnom nivou veoma važna zbog čega po završetku ove faze Horizontal Facility programa u maju 2019. godine treba nastaviti drugu fazu projekta koja će trajati tri naredne godine, jer je njegov doprinos zemljama korisnicama nemjerljiv.

***

INFORMACIJA
SA SASTANKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
DR HALILA DUKOVIĆA SA PREDSJEDNIKOM SVJETSKOG KONGRESA UKRAJINACA
EUGENOM ČOLIJEM,
održanog 19. novembra 2018. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković sastao se sa predsjednikom Svjetskog kongresa Ukrajinaca Eugenom Čolijem, na njegov zahtjev. Sastanku je prisustvovala i otpravnica poslova u Ambasadi Ukrajine u Crnoj Gori, Natalija Fijalka.

Na sastanku su razmijenjena mišljenja o evropskoj i evroatlanskoj integraciji Ukrajine i iskustvima Crne Gore u ovim procesima, odgovoru međunarodne zajednice na ruski hibridni rat, ljudskim pravima Ukrajinaca na Krimu i o razvoju ukrajinsko-crnogorskih odnosa.

Predsjednik Svjetskog kongresa Ukrajinaca, nevladine organizacije koja ima mrežu u 61 državi i zastupa interese preko 20 miliona Ukrajinaca koji žive van matične države je saopštio da su ključni ciljevi Svjetskog kongresa Ukrajinaca podrška teritorijalnom integritetu i ekonomskom prosperitetu Ukrajine i očuvanje nacionalnog identiteta ukrajinskog naroda širom svijeta. Ova organizacija je priznata od Ujedinjenih nacija i Savjeta Evrope, a prošle godine su obilježili 50 godina od osnivanja. Uz glavnu kancelariju u Torontu, nakon 2014. godine i ilegalne aneksije Krima od strane Ruske Federacije, otvorili su kancelarije u Kijevu, radi podrške sportsko-kulturnim vezama u Ukrajini i u Briselu u cilju podrške evroatlanskim integracijama države.

Eugen Čoli je naglasio da je svrha njegove posjete Crnoj Gori održavanje sastanka sa Ukrajinacima koji žive u Crnoj Gori i ukazivanje na potrebu njihovog organizovanja radi jačanja sopstvenog identiteta. Takođe, upoznao je predsjednika Odbora sa aktuelnom situacijom u Ukrajini, uz poseban osvrt na ukrajinsku krizu i ljudska i manjinska prava građana koji žive na Krimu i u Istočnoj Ukrajini. Naglasio je da posebnu pažnju treba posvetiti političkim zatvorenicima kojih ima više od 700 u Rusiji i preko 100 na Istoku Ukrajine. Za poboljšanje situacije i ukupnog stanja u oblasti ljudskih prava bilo bi važno da se na teritoriju Krima i Istočne Ukrajine pošalju međunarodne posmatračke misije, za šta im je potrebna podrška u Savjetu Evrope i OEBS-u. Govorio je o vanjskopolitičkoj poziciji države i njenim planovima za evropske i evroatlanske integracije za šta im je bitna razmjena iskustava. Značajna bi im bila podrška Crne Gore za dobijanje Akcionog plana za pristupanje NATO-u, što bi doprinijelo daljim reformama u zemlji i jačanju bezbjednosti u regionu. Mišljenja je da je Ukrajina žrtva ne samo militarne, već i hibridne agresije, jer

Rusija želi prikazati kako Ukrajina ne funkcioniše normalno. Naglasio je da je od 2014. godine u Ukrajini vidljiv napredak i reformisane su sve sfere društva. Važno je obezbijediti da se predsjednički i parlamentarni izbori u Ukrajini naredne godine održe bez uticaja drugih država. Na samom kraju, informisao je da 24. novembra 2018. obilježavaju 85 godina od Holodomora, genocida koji se desio nad ukrajinskim narodom 1932-1933. godine koji je priznalo 17 zemalja, pa bi cijenili ukoliko bi se Crna Gora pridružila tim državama i predstavnici Crne Gore prisustvovali događajima koje tim povodom organizuju u Kijevu i Podgorici.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je ocijenio da je i ovaj sastanak još jedna potvrda prijateljstva između Crne Gore i Ukrajine, koja je među prvima priznala nezavisnost naše države, naglašavajući da se saosjeća sa ukrajinskim narodom i da vjeruje da će progresivne i demokratske snage na kraju pobijediti. Smatra značajnim što je Evropska unija odmah reagovala, nije priznala aneksiju Krima i uvela je sankcije Rusiji. U vezi sa ukrajinskom krizom, naglasio je da Crna Gora zastupa stavove koji su u skladu sa vanjskom politikom i vrijednostima Evropske unije. Obećao je punu podršku Crne Gore naporima Ukrajine da postane članica NATO i EU, smatrajući da će to doprinijeti unutrašnjoj stabilnosti i bezbjednosti regiona, što je ključno za ekonomski prosperitet i za razvoj ljudskih prava i sloboda u svakoj državi. Saopštio je da je Crna Gora, kao NATO članica i zemlja koja je veoma uspješna u evropskim integracijama, spremna da kroz razmjenu iskustava pomogne Ukrajini u ovim procesima. Predsjednik Odbora je obećao punu podršku uvođenju posmatračkih misija na Krimu i Istoku Ukrajine smatrajući da bi one doprinijele razvoju pravde, pravičnosti i poštovanju ljudskih prava na ovom području Ukrajine.

Sagovornici su iskazali zadovoljstvo upriličenim susretom i razmjenom mišljenja, uz ocjenu da je poštovanje međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava i sloboda u svakoj zemlji ključno za njen razvoj i da su saradnja i razmjena parlamentarnih iskustava u oblasti evropskih i evroatlanskih integracija značajne za obje zemlje.

Pored sastanka sa predsjednikom Odbora za ljudska prava i slobode, predsjednik Svjetskog kongresa Ukrajinaca se sastao i sa šefom Delegacije Skupštine CG u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope Predragom Sekulićem i predsjednikom Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Andrijom Nikolićem.

****

INFORMACIJA

O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE MR MIHAILA ANĐUŠIĆA NA KONFERENCIJI „MENTALNO ZDRAVLJE DJECE U CRNOJ GORI“, održanoj u Podgorici 20. novembra 2018. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode mr Mihailo Anđušić učestvovao je na Konferenciji „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, održanoj u Podgorici 20. novembra 2018.

Konferenciju je organizovala institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore povodom obilježavanja 20. novembra - Međunarodnog dana djeteta.

Na Konferenciji kojoj su prisustvovali predstavnici Skupštine Crne Gore, Vlade Crne Gore, obrazovnih, zdravstvenih i ustanova socijalne i dječje zaštite, kao i međunarodnih i nevladinih organizacija predstavljen je Izvještaj Zaštitnika o mentalnom zdravlju djece u Crnoj Gori.

Učesnicima su se obratili zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković, zamjenica Zaštitnika za prava djeteta, mladih i socijalno staranje Snežana Mijušković i djeca, predstavnici Zlatnih savjetnika Zaštitnika.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je saopštio da se o mentalnom zdravlju djece u Crnoj Gori još uvijek malo govori. Ocijenio je da fenomen mentalnog zdravlja djece i probleme koji iz njega proističu karakteriše nedovoljno poznavanje i stigmatizacija od strane opšte i stručne javnosti. Posebnu pažnju trebalo bi usmjeriti na unapređenje mentalnog zdravlja kroz prevenciju mentalnih poremećaja u periodu djetinjstva, što bi doprinijelo očuvanju zdravlja u odrasloj dobi čovjeka. Zaključio je da djeca sa mentalnim smetnjama u Crnoj Gori ne ostvaruju pravo na potpunu, adekvatnu i kvalitetnu zdravstvenu zaštitu, što je u suprotnosti sa međunarodnim i nacionalnim propisima. Takođe, podsjetio je da je institucija Ombudsmana na ovaj problem ukazivala više puta i ocijenio da je izostanak hospitalnog tretmana djece

koja su u stanju potrebe u potpunosti neprihvatljiv, jer ugrožava njihov razvoj, kontrolisanje bolesti i pripremu za samostalan život.

Zamjenica Zaštitnika Snežana Mijušković je upozнала sa metodologijom izrade Izvještaja, ključnim rezultatima i preporukama za unapređenje stanja. Istakla je da su problemi mentalnog zdravlja djece i adolescenata često praćeni problemima u porodici i školi, devijantnim ponašanjem i zloupotrebom psihoaktivnih supstanci ili alkohola. Širok spektar oboljenja djece zahtijeva angažovanje stručnjaka različitih profila kako bi se obezbijedilo kontinuirano praćenje i podrška djeci i njihovim porodicama.

Analizirajući stanje u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, primijetili su veliku razliku u prostornoj i materijalnoj opremljenosti centara, odnosno ambulanti za mentalno zdravlje. U okviru postojećih zdravstvenih ustanova na sekundarnom nivou zaštite mentalnog zdravlja, nije predviđeno tretiranje djece koja imaju poteškoće sa mentalnim zdravljem, niti postoje kadrovski i stacionarni uslovi za to. Kada je riječ o tercijarnom nivou, u Crnoj Gori ne postoji institucija koja se bavi liječenjem psihičkih poremećaja kod djece, niti kadar sa završenom specijalizacijom iz ove oblasti, pa se djeca uzrasta od 16 do 18 godina sa psihičkim poremećajima koji zahtijevaju bolnički tretman liječe na Psihijatrijskoj klinici Kliničkog centra Crne Gore.

Zlatni savjetnici Zaštitnika Nikola Ristić, Milica Radulović i Jovan Aleksić su informisali o rezultatima ankete kojom su obuhvatili 260 djece iz različitih gradova Crne Gore, uzrasta od 13 do 16 godina. Skoro 60% anketirane djece izjavilo je da pedagoško-psihološke službe u njihovoj školi organizuju određene van-nastavne aktivnosti, ali oni nemaju slobodu da samoinicijativno posjete psihologa i pedagoga. Čak 47% anketirane djece nije upoznato sa postojanjem centara za djecu sa posebnim potrebama, centara za mentalno zdravlje i savjetovališta za mlade u okviru primarne zdravstvene zaštite. Iako su poznati sa postojanjem lokalnih kancelarija za mlade, smatraju da su one namijenjene prevenciji narkomanije i bolesti zavisnosti. Djeca se svakodnevno suočavaju sa brojnim izazovima koji mogu ugroziti njihovo mentalno zdravlje, pa bi servisi podrške, pomoći i zaštite morali biti brojniji i dostupniji.

Zaključeno je da postoji nedovoljna pravna uređenost zaštite mentalnog zdravlja djece, kao i nedovoljna implementacija strateških dokumenata i programa promocije mentalnog zdravlja djece. Mali je broj programa podrške i usluga u zajednici namijenjenih djeci i njihovim porodicama radi obezbjeđivanja adekvatnog rasta i razvoja, ne postoje specijalizovani stručnjaci i institucije za dijagnostiku, tretman i liječenje djece sa smetnjama u mentalnom zdravlju. Takođe, neophodno je ojačati međusektorsku saradnju u promociji, prevenciji i tretmanu zdravlja djece.

U cilju adekvatnog, blagovremenog i sveobuhvatnog rješavanja uočenih problema, Zaštitnik je uputio više Preporuka Vladi Crne Gore i nadležnim ministarstvima zdravlja, prosvjete, rada i socijalnog staranja, sporta, kulture, kao i lokalnim samoupravama. Preporuke se, između ostalog, odnose na donošenje sveobuhvatne nacionalne strategije za djecu, zasnovane na Konvenciji UN o pravima djeteta i normativnog okvira o mentalnom zdravlju djece zasnovanog na ljudskim pravima, kao i na definisanje preciznih mehanizama multisektorske saradnje u cilju obezbjeđivanja mentalnog zdravlja djece i uspostavljanje odgovarajućeg sistema finansiranja usluga promocije, prevencije i liječenja mentalnog zdravlja.

****

INFORMACIJA
SA SASTANKA PREDSDJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
DR HALILA DUKOVIĆA SA KONSULTANTKINJOM UNICEF-A
BRANKOM PAVLOVIĆ,
održanog u Podgorici 23. novembra 2018. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković sastao se sa konsultantkinjom UNICEF-a Brankom Pavlović 23. novembra 2018. godine.

Sastanku je prisustvovala i Ana Dautović koja je zadužena za monitoring i evaluaciju prava djeteta u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori.

Sastanak je održan u okviru konsultativnog procesa povodom izrade Strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period 2019- 2023. godina, koju priprema Radna grupa sačinjena od predstavnika nadležnih ministarstava, ustanova i organizacija. Ovaj proces se sprovodi uz tehničku pomoć Ministarstva rada i socijalnog staranja, Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori i konsultantkinje Branke Pavlović. Osnov za pripremu novog strateškog dokumenta za djecu u Crnoj Gori koji se očekuje do kraja prvog kvartala 2019. biće preporuke sadržane u Zaključnim zapažanjima Komiteta UN za prava djeteta iz juna ove godine, Izvještaju o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koji je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila *Coram International at Coram Children's Legal Centre* i Izvještaju o implementaciji prethodnog Nacionalnog plana akcije za djecu.

Konsultantkinja Branka Pavlović je postavila brojna pitanja u vezi sa aktivnostima Odbora za ljudska prava i slobode posvećenim zaštiti prava djeteta, kao i o društvenom položaju djece u Crnoj Gori. Interesovala se za sljedeće:

- Koliko Odbor za ljudska prava i slobode ima mogućnosti da se bavi pravima djeteta, sa kojim subjektima saraduje i kakav je položaj djece u Crnoj Gori?
- Na koji način se ostvaruje saradnja sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore?
- Da li Odbor neposredno saraduje sa Savjetom za prava djeteta, da li ima direktne kontakte sa djecom, njihovim predstavnicima ili organizacijama koje su djeca osnovala?
- Da li se još neki od skupštinskih odbora bavi pravima djeteta?
- Koje grupacije djece su najviše pogođene siromaštvom?
- Koje prioritete aktivnosti bi trebalo preduzeti u narednom periodu u cilju daljeg poboljšanja položaja djece u Crnoj Gori?
- Da li u programskim strateškim dokumentima prioritet treba da budu preventivne aktivnosti ili mjere usmjerene na rješavanje postojećih problema, posebno onih koji zahtijevaju hitnost u postupanju?
- Na koji način bi trebalo postupiti po preporuci Komiteta UN za prava djeteta kojom se sugeriše da finansijsko i materijalno siromaštvo nikada ne smiju biti jedino opravdanje za izdvajanje djeteta iz roditeljskog staranja?
- Na koji način se realizuje obrazovanje romske djece, da li se primjenjuju niži kriterijumi u odnosu na drugu djecu?
- Da li postoje planovi za programsko budžetiranje kako bi se jasno utvrdilo koliko sredstava se izdvaja za djecu i poboljšanje njihovog položaja?

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je dao sveobuhvatne, iscrpne i detaljne informacije o pravima djeteta u Crnoj Gori. Saopštio je da se Odbor za ljudska prava i slobode dugi niz godina, shodno Planu aktivnosti, posvećeno bavi zaštitom i promocijom prava djeteta. Kroz multisektorski pristup i izuzetnu saradnju sa Vladom Crne Gore, nadležnim ministarstvima, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, UNICEF-om i drugim međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori, kao i sa nevladinim organizacijama, Odbor je doprinio napretku ostvarenom u oblasti prava djeteta. Napredak je posebno vidljiv u zakonodavnoj oblasti, ali i u praktičnoj primjeni donešenih zakona. Ukazao je da su kampanje koje su realizovali Vlada Crne Gore i UNICEF, a kojima se pridružio i Odbor za ljudska prava i slobode značajno doprinijele promjeni svijesti i poboljšanju položaja djece u našoj državi.

Pored razmatranja izvještaja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koji daju realnu sliku stanja ljudskih prava, održavanja kontrolnih i konsultativnih saslušanja na kojima se prati stepen realizacije preporuka Zaštitnika i Zaključaka Skupštine, ovaj Odbor je prepoznat po posjetama koje realizuje radi praćenja stanja ljudskih prava. Na taj način Odbor je posjetio brojne institucije koje se bave zaštitom djece, među kojima su dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju, Centar „1. jun“, Mala grupna kuća u Bijelom Polju i Dječji dom „Mladost“.

Najavio je sjednicu Odbora na kojoj će biti održano Konsultativno saslušanje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i resornih ministara o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i Preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori. Takođe, Odbor u kontinuitetu preduzima aktivnosti na praćenju realizacije preporuka Komiteta UN za prava djeteta, a nedavno je razmotrio Zaključna zapažanja Komiteta UN za prava djeteta iz juna 2018. godine.

Predsjednik Duković je ocijenio da je saradnja sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda veoma dobra i intenzivna. Zaštitnik u izvještajima realno prikazuje stanje ljudskih prava, a Odbor i Skupština Zaključcima ojačavaju preporuke Zaštitnika. Ukazao je na zajedničke aktivnosti i izdvojio Regionalni sastanak parlamentarnih radnih tijela nadležnih za ljudska prava i prava djeteta sa ombudsmanima za djecu zemalja regiona na temu: „Prava djeteta- unapređenje položaja djeteta u cilju zaštite od svih vidova eksploatacije“, iz januara 2014. godine što je bio doprinos Crne Gore Kampanji Savjeta Evrope „Jedno od petoro“. Podsjetio je da je Odbor ukazivao i na određene manjkavosti u radu institucije Zaštitnika koje su se odnosile na nedovoljne kapacitete, što je kasnije potvrđeno i u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori. Nakon toga, Ombudsman je preduzeo niz mjera na poboljšanju stanja što je rezultiralo značajnim napretkom u radu ove Institucije.

Upoznao je sagovornicu da Odbor ne ostvaruje neposrednu saradnju sa Savjetom za prava djeteta i da u Savjetu nije zastupljen predstavnik Skupštine, ali se preko resornog ministra mogu dobiti sve potrebne informacije o radu ovog tijela. Mišljenja je da bi Savjet trebalo da bude vidljiviji u javnosti.

Kada je riječ o kontaktima sa djecom, predsjednik Duković je saopštio da su djeca iz Dječjeg doma „Mladost“ i Centra „1. jun“ učestvovala na sjednici Odbora i u skladu sa članom 12 Konvencije o pravima djeteta imala pravo da pitaju poslanike o pitanjima koja ih se tiču. Nedavno su i srednjoškolci iz Nikšića, takođe, posjetili ovaj Odbor.

Pored Odbora za ljudska prava i slobode, pravima djeteta, shodno njihovoj poslovničkoj nadležnosti, beve se i skupštinski Odbor za rodnu ravnopravnost, Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport.

Uz ocjenu da je u proteklom periodu ostvaren značajan napredak u zaštiti prava djeteta u Crnoj Gori, Duković je istakao da su siromaštvom pogođene pojedine grupe djece, među kojima se izdvajaju djeca iz romskih porodica. Veliki naponi su uloženi u njihovo obrazovanje što je preduslov za poboljšanje životnog standarda i društvenu inkluziju, pa se u narednom periodu očekuju konkretni i vidljivi rezultati. Obezbjedeći su im besplatni udžbenici, prevoz do škole, besplatno obrazovanje, stipendije za srednjoškolce i studente, što ih je značajno podstaklo na nastavak školovanja. Smatra da se primjenjuju identični kriterijumi prema svim učenicima.

Predsjednik Odbora je zaključio da će poboljšanje ekonomske situacije u cijeloj državi doprinijeti većem stepenu uživanja ljudskih prava. Smatra da je u narednom periodu potrebno izdvajati više sredstava za djecu, poboljšati kvalitet inkluzivnog obrazovanja, povećati broj asistenata u nastavi i pružiti veću podršku porodici, posebno kada je prisutno nasilje kako djeca ne bi bila žrtve loših porodičnih prilika. Naročito je važna podrška i zaštita djece u prvim godinama života kada se formira njihova ličnost. Takođe, očekuje da će zaživjeti Socijalni karton i da će isti biti integrisan sa drugim bazama podataka kako bi se posjedovala prava slika stanja na osnovu čega će se preduzimati neophodne mjere za poboljšanje ranjivih grupa stanovništva. Uvjeren je da je za dijete najbolje da odrasta u porodičnom okruženju i da sve institucije treba da daju podršku porodicama kako bi se stvorili uslovi u kojima djeca mogu sigurno da odrastaju. Zaključio je da se za unapređenje položaja djece u Crnoj Gori izdvajaju značajna budžetska sredstva raspoređena po resornim ministarstvima koja realizuju brojne aktivnosti što je doprinijelo vidljivio napretkom u ovoj oblasti koji je prepoznat i u državi, ali i od relevantnih međunarodnih partnera.

*****

INFORMACIJA

O UČEŠĆU PREDSEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR HALILA DUKOVIĆA NA KONFERENCIJI “IZVRŠENJE PRESUDA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U ODNOSU NA CRNU GORU”, održanoj u Podgorici 23. novembra 2018. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković učestvovao je na konferenciji “Izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru”, koju je organizovao Vrhovni sud Crne Gore u saradnji sa AIRE Centrom iz Londona. Konferencija je održana u Podgorici, 23. novembra 2018. godine.

Konferenciji je prisustvovao i predsjednik Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu Željko Aprcović.

Na konferenciji je predstavljena "Analiza presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru" koja je urađena u okviru saradnje Vrhovnog suda Crne Gore, Kancelarije zastupnice Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava i AIRE Centra.

Učesnicima konferencije su se obratili: Vesna Medenica, predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore, Zoran Pažin, potpredsjednik Vlade Crne Gore za politički sistem, unutrašnju i vanjsku politiku i ministar pravde, Gavin Vesej, zamjenik britanske ambasadorke u Crnoj Gori i Biljana Braithwaite, programska menadžerka AIRE Centra za Zapadni Balkan.

Predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore je istakla da su nadležne institucije tokom ove godine uspješno realizovale značajne aktivnosti u cilju jačanja implementacije standarda utvrđenih Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u nacionalnoj sudskoj praksi. Naglasila je da Vrhovni sud Crne Gore stoji na braniku zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. Podsjetila je da je u februaru ove godine predstavljen Izvještaj o primjeni Konvencije u praksi Vrhovnog suda Crne Gore nakon čega su pristupili izradi Analize o izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru. Presude Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru su izvor prava, a stavovi izraženi u njima imaju neposrednu primjenu na nacionalnom nivou. Saopštila je da Analiza ima za cilj da objedini sudsku praksu Evropskog suda u pogledu presuda donijetih u odnosu na Crnu Goru, da se ukaže na uočene nedostatke i prikaže njihov uticaj na domaću sudsku praksu. Imajući u vidu da je razumijevanje principa garantovanih Konvencijom poseban izazov za praktičare, Analiza predstavlja priručnik koji će doprinijeti daljem sprovođenju obuke sudija i unapređenju ujednačavanja sudske prakse u Crnoj Gori. Posebno je ukazala da su postupak izvršenja presuda Evropskog suda za ljudska prava prepoznali kao izazov, zbog čega je naročita pažnja posvećena ovoj oblasti. Zaključcima i preporukama Analize daje se puni doprinos daljem unapređenju zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda i sprečavanju kršenja preuzetih međunarodno-pravnih obaveza.

Predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore je ukazala na posvećenost Vrhovnog suda jedinstvenom sistemu zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda koja čine temelj vladavine prava, navodeći da je u tom temelju dio našeg istorijskog nasleđa, koje ćemo učvrstiti daljim pravosudnim koracima u cilju njihovog zajedničkog shvatanja i безусловnog poštovanja. Izrazila je uvjerenje da će se saradnja između Vrhovnog suda Crne Gore, AIRE Centra iz Londona i britanske ambasade koja je formalizovana potpisivanjem Memoranduma razvijati i u budućnosti. Zaključila je da izazovi u primjeni standarda evropskog prava postoje, ali postoji i naša snažna volja za njihovom potpunom primjenom, tako da nema nijednog razloga da se u tome ne uspije.

Potpredsjednik Vlade Crne Gore za politički sistem, unutrašnju i vanjsku politiku i ministar pravde Zoran Pažin je ukazao da je široko zasnovan konsenzus u crnogorskom društvu o potrebi prihvatanja poštovanja ljudskih prava i sloboda neophodan uslov za evropsku perspektivu Crne Gore. Vrijednosti Savjeta Evrope koje su zapisane u preambuli Statuta Savjeta Evrope - istinska demokratija, ljudska prava i vladavina prava su izraz zajedničkog evropskog identiteta 47 država članica Savjeta Evrope. Pravno ruho evropskom identitetu daje praksa Evropskog suda za ljudska prava koji je „savjest“ Evrope ujedinjene u različitostima, jer praksa Evropskog suda za ljudska prava predstavlja evropski pravni poredak. Naglasio je da pravo na pojedinačnu predstavku, utvrđeno članom 34 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda predstavlja jednu vrstu revolucionarne izmjene međunarodnih odnosa i međunarodnog prava, jer građanin pojedinac postaje subjekt međunarodnog prava. I ne samo da je građanin pojedinac subjekt međunarodnog prava, nego je u procesnom smislu pred Evropskim sudom za ljudska prava ravnopravan sa najbogatijim državama i najsnažnijim vladama. Saopštio je da je proteklo devet i po godina od donošenja prve presude u odnosu na Crnu Goru, a do kraja 2017. godine donešeno ih je 36, tako da imamo pravu riznicu pravnog znanja koje kao svetionik usmjerava naš pravni poredak.

Naglasio je da nijedna od presuda kojima je utvrđena povreda nekog ljudskog prava ili slobode nije protiv Crne Gore, već u korist, jer nam pomaže da spoznajući sopstvene slabosti našeg pravnog sistema, iste uklanjamo i razvijamo pravni sistem u korist građana. Zaključio je da Analiza pokazuje četiri pravca na kojima treba insistirati u budućem razvoju pravnog poretka. Pokazala je da je koncept pojmovnog

značenja prakse Evropskog suda za ljudska prava različit od nacionalnog prava, kao i to da države mogu odgovarati pred Evropskim sudom za ljudska prava ne samo zbog toga što su organi javne vlasti nešto uradili, već i zbog onog što nijesu uradili, a bili su dužni, što je posebno važno kod apsolutnih prava, kao što su pravo na život i prava koja proizilaze iz zabrane mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Treće se tiče sprovođenja pravde u djelo, jer mi imamo dobar pravni okvir, ali problem predstavlja implementacija. Najznačajniji ugao gledanja na ovu Analizu jeste u odnosu na kategoriju ljudskih prava i sloboda koja su uslovljena u značajnoj mjeri, što je i najzahtjevnije područje, jer je uspostavljanje balansa između različitih prava izazov. Smatra da je to i najveći izazov za budućnost u unapređenju našeg pravnog poretka, jer treba sprovesti test opravdanosti koji u praksi sprovodi Evropski sud za ljudska prava. Potpredsjednik Vlade Pažin je zaključio da je „Analiza presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru” pravna riznica i pouzdan oslonac da možemo sa punom vjerom da se okrenemo budućnosti.

Gavin Vesej, zamjenik britanske ambasadorke u Crnoj Gori je ocijenio da je Projekat koji realizuju Vrhovni sud i AIRE Centar iz Londona, uz podršku britanske ambasade, doprinio unapređenju primjene standarda ljudskih prava u Crnoj Gori, što je prepoznato i u Izvještaju Evropske komisije. Vjeruje da će se takve aktivnosti nastaviti, čemu će doprinijeti i juče potpisani Memorandum o saradnji, ali i povećana sredstva Ujedinjenog kraljevstva namijenjena za podršku crnogorskim nadležnim institucijama u njihovim programskim aktivnostima i resursima.

Biljana Braithwaite, programska menadžerka AIRE Centra za Zapadni Balkan je saopštila da je u sveobuhvatnoj Analizi dat osvrt na presude Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru do kraja 2017. godine, razmatrene su individualne i generalne mjere koje su institucije Crne Gore preduzele nakon donošenja presuda i sadržane preporuke koje identifikuju dalje korake u cilju njihove implementacije. Naglasila je da je unapređenje primjene Konvencije na nacionalnom nivou u interesu svih - u interesu građana koji žele blagovremenu zaštitu njihovih prava koja su im povrijeđena, u interesu država koje izbjegavaju stvaranje loše slike o zaštiti ljudskih prava i troškova kojima su izložene kada izgube spor na Sudu u Strazburu i u interesu samog Evropskog suda za ljudska prava koji se suočava sa velikim brojem neriješenih predmeta kojih bi bilo manje da je primjena njegovih presuda u državama bolja. Cilj je da prava garantovana Konvencijom budu praktična i djelotvorna, a ne teoretska.

O izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava i uporednoj praksi govorila je Ana Vilfan Vospernik, pravna savjetnica u Registru Evropskog suda za ljudska prava. Ukazala je na član 46 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim je propisana obaveznost izvršenja presuda. Ako Sud utvrdi da je došlo do kršenja odredbi Konvencije, može se dobiti pravično zadovoljenje, a Sud može tražiti da se preduzmu određene individualne mjere ili opšte mjere (promjene u zakonodavstvu ili u sudskoj praksi) koje su neophodne kako bi država ispunila obaveze koje proizilaze iz presude. Izvršenje presude nije u nadležnosti Suda, već Komiteta ministara Savjeta Evrope koji nadgleda izvršenje presude i isplatu nadoknade. Od vlade države članice na koju se presuda odnosi Komitet ministara zahtijeva izvještavanje o mjerama koje se preduzimaju u cilju sprovođenja presuda Suda u vezi sa isplatom pravične naknade, primjenom individualnih mjera i primjenom mjera opšteg karaktera. Nijedan od predmeta koji se odnose na Crnu Goru nije klasifikovan u intenziviranu grupu nadzora, već su svi u standardnoj grupi praćenja, s tim što postoje tri složena predmeta.

U okviru prve panel diskusije učesnicima su se obratili prof. dr Nebojša Vučinić, raniji sudija Evropskog suda za ljudska prava i Valentina Pavličić, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Prof. dr Nebojša Vučinić je ocijenio da je Analiza veoma dobar, značajan, praktičan, sistematičan i sveobuhvatan dokument koji predstavlja analizu bilansa Crne Gore pred Sudom u Strazburu. Naglasio je da je Analiza dokument za sve, ne samo za sudije, već i za građane jer su svi dužni da poštuju Konvenciju što je utemeljeno u članu 9 Ustava Crne Gore, jer presude Suda i međunarodni standardi nijesu obavezni samo za sudove i sudije, već i za sva fizička i pravna lica u Crnoj Gori. Analiza je preduslov za dublje analize koja bi podrazumijevale poređenje naše sudske prakse sa jurisprudencijom Suda i sa drugim državama. Ukazuje ne samo na individualno kršenje ljudskih prava, već i na sistemska pitanja i probleme sudske prakse, ali i odnose sudske i drugih grana vlasti. Veliki je edukativno-praktični, odnosno preventivni

značaj ove Analize, kako bi se spriječila ista ili slična kršenja ljudskih prava u budućnosti. Analiza ukazuje na određene sistemske probleme u pravosudnom sistemu Crne Gore. U vezi sa članom 3 Konvencije koji se odnosi na zabranu torture, prof. Vučinić smatra da iz prethodnih presuda nijesmo izvukli nauku, jer bi neefikasnost istrage mogla da uputi na sistemski problem. Član 3 Konvencije je apsolutno obavezna norma od koje nema odsupanja, jer pokazuje stepen civilizovanosti i nivo "civilizacijskog razvoja pravnog sistema i društva". Član 10 Konvencije je uvijek aktuelan u svim državama Savjeta Evrope, a postojeće presude daju uputstva kako da se ponašaju sudovi i novinari kad je riječ o slobodi izražavanja. Zaključio je da i Sud u Strazburu može da pogriješi, ali kad je riječ o nezavisnosti i nepristrasnosti on je korak ispred svih drugih. Naglasio je da su presude Evropskog suda protiv Crne Gore u interesu pravosuđa i vladavine prava u Crnoj Gori.

Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić je naglasila da je Crna Gora u vrhu u pogledu izvršenja presuda Evropskog suda za ljudska prava, jer je od 36 presuda donesenih do kraja 2017. godine izvršeno 35. Istakla je da je Analiza pripremljena u okviru realizacije obaveze Vlade Crne Gore utvrđene Akcionim planom za Poglavlje 23. Do 23. novembra 2018. godine ukupno je doneseno 50 presuda u odnosu na Crnu Goru, od čega tri u kojima nije utvrđena nijedna povreda ljudskog prava i 47 koje su morale da se izvrše. Od tih 47, njih šest iz ove godine još nije zatvoreno, od čega se tri odnose na dužinu postupka i nema posebnih mjera koje država mora da preduzme, dok će tri predmeta zahtijevati dosta rada.

Na drugoj panel diskusiji govorili su autori Analize Miraš Radović, sudija Vrhovnog suda Crne Gore koji je predstavio uticaj presuda Evropskog suda za ljudska prava na nacionalnu sudsku praksu u krivičnoj materiji i Dušanka Radović, sudija Vrhovnog suda Crne Gore koja je informisala o uticaju presuda Evropskog suda za ljudska prava na nacionalnu sudsku praksu u građanskoj materiji.

Konferencija je završena usvajanjem Zaključaka i Preporuka.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković